

АХУЫРАДОН ПРОГРАММА

«ИРОН АЕВЗАГ 8-æм КЪЛАСЫ»

Филологон ахуырадæн стыр ахадындынад ис адæймаджы хъомылады: йæ фæрцы рæзгæ фæлтæр фæхæстæгдæр вæййы куыд дунеон культурæмæ, афтæ хи бынæттон культурæмæ дæр. Филологон ахуырад кæмæ ис, уымæн кæцыфæнды ныхасы уавæрты дæр йæ бон у арæхстджынай йæ хъуыдытæ раггом кæнын, уымæн æмæ йæ коммуникативон гæнæнтæ иннæтимæ абаргæйæ сты бирæ рæвдздæр.

Ирон æвзаджы урокты сæйрагдæр нысан у скъоладзауты æвзаджы сконд, æвзаджы иуæгтимæ базонгæ кæнын, ныхасы мидæг сæ пайда кæныныл фæцалх кæнын.

Иумæйагæй *ирон æвзаг ахуыр кæныны нысантæ сты:*

- ахуырдаутæн æвзаджы тыххæй (йæ арæзт, йæ нысан æмæ функцитæ) иумæйаг зонындзинæдтæ раттын;

- бацамонын, алы адæмæн дæр йæ 'взаг йæ национ хæзна кæй у, хъахъхъæнын æй кæй хъæуы;

- ахуырдауты дзырдуат æмæ грамматикон зонындзинæдтæ фæхъæздгæдæр кæныныл бакусын;

- дзургæ æмæ фысгæ ныхасы рæзтыл бакусын, скъоладзауты коммуникативон арæхстдзинæдтæ æмæ зонындзинæдтæ фæуæрæхдæр кæнын;

- литературон æвзаджы нормæтимæ (орфоэпион, лексикон, стилистикон, грамматикон, растфыссынады) базонгæ кæнын, ныхасы уавæртæм гæсгæ сæ раст пайда кæныныл ахуыр кæнын.

Стыр æргом здæхт цауы ныхасы рæзтыл куыстмæ.

Уымæй уæлдай ма пайдагонд цауы уæлæмхасæн æрмæджытæй куыд æвзагæй афтæ литературæйæ дæр.

Ирон æвзаг ахуыр кæныны нысаниуæг

Ирон æвзаджы урокты сæйрагдæр нысан у скъоладзауты æвзаджы сконд, æвзаджы иуæгтимæ базонгæ кæнын, ныхасы мидæг сæ пайда кæныныл фæцалх кæнын.

Мадалон æвзаджы структура, йæ фонетикон, лексикон, морфологион æмæ синтаксисон хицæндзинæдтимæ ахуырдаутæ зонгæ кæнынц астæуккаг скъолайы. 9-10-11- æм къласы ирон æвзаджы урокты хæс у, æвзаджы тыххæй цы зонындзинæдтæ райстой, уыдон бафидар кæнын, практикон æгъдауæй сæ пайда кæнын куыд хъæуы, уый бацамонын. Ацы хæс къухы бафтына æмæ мадалон æвзаджы урокты фылдæр æргом здахын хъæуы **текстыл куыстмæ**, йæ бындурыл алыхуызон фæлтæраентæ æххæст кæнынмæ.

Тексты пайдагонд цауы æвзаджы æппæт иуæгтæй дæр. Кæцы фæнды дзырд кæнæ дзырдбасты мидис, сæ нысаниуæг арфдæр æмæ ирддæр бацамонæн ис контексты мидæг сæм æркъæсгæйæ. Тексты фæрцы

Кусæн программæ ирон æвзагæй 8-æм къласæн

Кусæн программæ цæттæгонд у Республикæ Цæгат Ирыстон-Аланийы ахуырад æмæ наукæйы Министрадæ уынаффæмæ гæстæ фидаргонд программæйы бындурыл (Ирон æвзаджы программæ 1-11 кълæстæн. – Дзæуджыхъæу: СЕМ, 2014. – 76 ф.).

Къæлиндарон-тематикон пъланы бæрæггонд æрцыдысты канд æвзаджы темæтæ нæ, фæлæ ныхасы темæтæ дæр, 8-æм къласы ирон æвзаджы чиныджы куыд лæвæрд сты, афтæмæй (Ирон æвзаг: ахуыргæнæн чиныг 8 къласæн / Дзасохты Ф. – Дзæуджыхъæу: СЕМ, 2014. – 192ф.)

Лæвæрд цæуы хуызæгæн

№	ны- мæц	Урочы темæ	сах	Урочы хуыз	Удгоймагон
1.		5-7 кълæсты цы æрмæг базыдтой, уый зæрдыл æрлæууын кæнын	2	Рацыд æрмæг сфæлхат кæнын	Мадалон æвзаджы ахадндзианад царды; ирон æвзаджы аивдзинад æмæ йæ эстетикон тых æнкъарын
2.		<i>Синтаксис. Пунктуаци. Дзырдаст.</i> Дзырдасты тыххæй рацыд æрмæг зæрдыл æрлæууын кæнын. Дзырдасты хуызтæ сейраг дзырды морфологон арастмæ гæстæ «Афæдзы афонтæ»	3 1	Рацыд æрмæг сфæлхат кæнын	Ирон лексикæйы хъæздыгдзинад æнкъарын
3.		Бастдзинады хуызтæ дзырдасты. Æмарæст. Æфтылад. «Фæззæг»	1	Ног æрмæг амонны урок	Эстетикон æнкъарæнтæ рæзын кæнын

4.	Хуымæтæг хъуыдыйад. Хуымæтæг хъуыдыйады интонаци. Логикон цавд. «Райгуырæн бæстæ»	1	Ног æрмæг амонаны урок	Ирон лексикæйы хъæздыгдзинад æнкъарын
5.	Хуымæтæг хъуыдыйад. Дзырдты рæнхъæвæрд хуымæтæг хъуыдыйады. «æрдз нæ дарæг»	1	Комбинарон урок ныхасы рæзтыл куысты элементтимæ	Индивидуалон куыст кæнынмæ æмæ къорды архайынмæ разæнгард кæнын
6.	Бæрæг кæнæм, цы базыдтам, уый.	1	Фалхат кæнынны урок	Фыдыбæстæ æмæ мадæлон æвзагмæ уарзондзинад гуырын кæнын
7.	Хъуыдыйады сæйраг уæнгтæ.сæйраг æмæ загъинаг. Хъуыдыйады грамматикон бындур. « Адам æмæ æрдз»	1	Ног æрмæг амонаны урок	Мадæлон æвзаджы аивдзинад æнкъарын; орфографон нормæтæй пайда кæнынмæ тырнындынад гуырын кæнын
8.	Хъуыдыйады сæйраг уæнгтæ. Сæйрагы арæзт. «Нæ ирон æгъдæуттæ»	1	Урок-балц	Мадæлон æвзаджы аивдзинад æнкъарын; орфографон нормæтæй пайда кæнынмæ тырнындынад гуырын кæнын
9.	Загъинаг. Загъинаджы хуызтæ. Хуымæтæг мивдисæгон загъинаг. Амад мивдисæгон загъинаг. «Зæххыл кад дæр ис æмæ цард дæр»	1	Ног æрмæг амонаны урок	Эстетикон æнкъарæнтæ рæзын кæнын

10.		Загъинаджы хуызтæ. Амад номон загъинагтæ «Уæздан æгъдауджын лæджы хонынц»	1	Ног æрмæг амоныны урок	Индивидуалон куыст кæнынмæ æмæ къорды архайынмæ разæнгæрд кæнын
11.		Тире сæйрат æмæ загъинаджы æхсæн. «Ирон културæ»	1	Ног æрмæг амоныны урок	Фыдыбæстæ, мадæлон æвзагмæ уарзондзинад гуырын кæнын
12.		Бæрæг кæнæм, цы базылтам, уый	1	Рефлекси	
13.		Хъудыйады фæрссаг уагътæ æххæстгæнæн. Йæ нысаниуæг. «Æвзагтæ.Културæ»	7 1	Ног æрмæг амоныны урок	Индивидуалон куыст кæнынмæ æмæ къорды архайынмæ разæнгæрд кæнын
14.		Комкоммæ æмæ фæрссаг æххæстгæнæнтæ. Æххæстгæнæнты бастдзинад, цы дзырдтæ фæбæрæг кæнынц, уыдонимæ «Удварны æууæлтæ»	1	Ног æрмæг амоныны урок	Сфæлдыстадон куыст кæнынмæ тырнындзианд рæзын кæнын
15.		Бæрæггæнæн. Цавæр ныхасы хайтæ ваййыц бæрæггæнæнтæ. Бæрæггæнæнты бастдзинад, цы дзырдтæ фæбæрæг кæнынц, уыдонимæ «Удварны æууæлтæ»	1	Ног æрмæг амоныны урок	Ныхасы темæйы бындурыл бакæнын хъомыладон куыст
16.		Æмхасæн	1	Ног æрмæг амоныны урок	Ныхасы темæйы бындурыл бакæнын хъомыладон куыст

		«Удварны æууæлтæ»			
17.		Фадатон дзырдтæ. Афоны фадат. Бынаты фадат. «Чиныг зониндзинæдты къæбиц»	1	Ног æрмæг амоныны урок	Ныхасы темæйы бындурыл бакæнын хъомыладон куыст
18.		Фадатон дзырдтæ. Архайды хуызы фадат. Æфсоны фадат. Нысаны фадат. «Нæ истори, нæ рагфыдæлтæ»	1	Ног æрмæг амоныны урок	Индивидуалон куыст кæнынмæ æмæ къорды архайынмæ разæнгæрд кæнын
19.		Бæрæг кæнæм, цы базылтам, уый	1	Рефлекси	Хи ныхасы хъæд аивдæр кæнынмæ тырнындзинадыл куыст
20.		<i>Иувæрсыг хъуыдыйæдтæ.</i> Иувæрсыг хъуыдыйæдты дыууæ къорды. «Удварны æууæлтæ»	7 1	Ног æрмæг амоныны урок	Сфæлдыстадон куыст кæнынмæ тырнындзианд рæзын кæнын
21.		Бæлвырдцæсгомон иувæрсыг хъуыдыйæдтæ. «Райгуырагн зæххы ад»	1	Ног æрмæг амоныны урок	Хи ныхасы хъæд аивдæр кæнынмæ тырнын. Ныхасы темæйы бындурыл бакæнын хъомыладон куыст.
22.		Æбæлвырдцæсгомон иувæрсыг хъуыдыйæдтæ. «Нæ фыдæлтты хæзна»	1	Ног æрмæг амоныны урок	Хи ныхасы хъæд аивдæр кæнынмæ тырнын. Ныхасы темæйы бындурыл

					баканын хьомыладон куыст
23.		Иумайагцэсгомон иуварсыг хьуудыйаелтэ. «эмбисондхэссэг-зондамонэг»	1	Урок-практикум	Раст фыссын эмэг раст дзурыныл архайын. Ныхасы темэйи бындурыл баканын хьомыладон куыст
24.		Энэцэсгомон иуварсыг хьуудыйаелтэ. «Нэ лыман цэрагойты дунэ»	1	Ног эрмэг амоньны урок	Раст фыссын эмэг раст дзурыныл архайын. Ныхасы темэйи бындурыл баканын хьомыладон куыст
25.		Номхуындон иуварсыг хьуудыйаелтэ. «Нэ рагфыдэлты цард»	1	Ног эрмэг амоньны урок	Хи дзырдуат фэхъээздыгдэр кэнынмэ тырнын
26.		Иуварсыг хьуудыйаелтэй пы базылтам, уый бафидар кэнын. «Удварны азууаелтэ»	1	Рацыл эрмэг сфэлхат кэнын	Ирон аэвзаг ахуыр кэнынмэ разэнгарддзинад рэзын кэнын
27.		Бэраг кэнэм, пы базылтам, уый	1	Рацыл эрмэг сфэлхат кэнын	
28.		Эххэст ама аняххэст хьуудыйаелтэ. «Удварны хэзнатэ»	1	Ног эрмэг амоньны урок	Хи нихасы хъэд аивдэр кэнынмэ тырнын
29.		<i>Хьуудыйады амхуызон уэнгте</i> Хьуудыйады амхуызон уэнгтыгыххэй эрмэг зердыл эрлаууын кэнын. «Маэ райгуыраг хъэу»	7 1	 Рацыл эрмэг сфэлхат кэнын	 Хи дзырдуат фэхъээздыгдэр кэнынмэ тырнын

36.	Æрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйæдтæ сидæнтимæ. «Æрдз Хуыцауæй адæймагыл фæдзæхст у»	1	Ног æрмæг амоныны урок	Сфæлдыстадон куыст кæнынмæ тырнындзианд рæзын кæнын
37.	Бавæргæ арæзтытæ. Æрхæцæн нысæнттæ бавæргæ арæзтытимæ. «Ирыстоны историон цыртдзæвæнтæ»	1	Ног æрмæг амоныны урок	Хи ныхасы хъæд аивдæр кæнынмæ тырнын
38.	Бахæсгæ арæзтытæ. Æрхæцæн нысæнттæ бахæсгæ арæзтытимæ. «Дун-дуне-нæ алфæмблай»	1	Ног æрмæг амоныны урок	Къорды кусынмæ разæнгард кæнын
39.	Бæрæг кæнæм, пы базылтам, уый	1	Фæлхат кæнынны урок	Ирон æвзаг ахуыр кæнынмæ разæнгарддзинад хъомыл кæнын

40.	Бавæргæ æмæ бахæстгæ аргæзтытгæ. «Ирыстоны историон цыртдзæвæнтгæ»	1	Комбинаторон урок	Хи ныхасы хъæд аивдæг кæнынмæ тырнын
41.	Рацыд æрмæг бафидар кæнын. «Ирыстоны историон цыртдзæвæнтгæ»	1	Рацыд æрмæг сфæлхат кæнын	Хи ныхасы хъæд аивдæг кæнынмæ тырнын
42.	Бæрæг кæнæм, цы базылтам, уый		Рефлекси	Раст фыссын æмæ раст дзыурыныл архайын
43.	Хъуыдыйады иртæстгонд уæнгтæ Хъуыдыйады иртæстгонд уæнгты тыххæй æмбарынад. «Æрдз Хуыцауæй адæймагыл фæдзæхст у!»	4 1	 Ног æрмæг амонны урок	Хибарæй кусынмæ, хибарæй зоньндзинæдтæ тырнын
44.	Иртæстгонд бæрæгтæнгтæ æмæ æмхасæнтгæ. «Удварны миннуджытгæ»	1	Урок-балц	Ирон æвзаг ахуыр кæнынмæ разæнгарддзинад хъомыл кæнын
45.	Иртæстгонд фадатон дзырдтæ. «Æрдз æмæ адæймаджы' хсæн гармони (бастдзинад)	1	Урок- практикум	Хибарæй кусынмæ, хибарæй зоньндзинæдтæ исынмæ тырнын
46.	Бæрæг кæнæм, цы базылтам, уый.	1	Рефлекси	Хибарæй кусынмæ, хибарæй зоньндзинæдтæ исынмæ тырнын
	Комплекта æмæ фæрссаг ныхас	5		Сфæлдыстадон куыст кæнынмæ разæнгарддзинад

47.	Комкоммæ æмæ фæрссаг ныхас. «Æрдз на дарæг»	1	Ног æрмаг амоныны урок	
48.	Æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхасы. «Удварны миниджытæ»	1	Ног æрмаг амоныны урок	Хибарæй кусымæ, хибарæй зониндзинæдтæ исынмæ тырнын
49.	Диалог. Цитатæ. Æрхæцæн диалог æмæ цитатæйы «Удварны миниджытæ»	1	Ног æрмаг амоныны урок	Иртасæн куыстытæ æххæст кæнынмæ тырнын
50.	Бæрæг кæнæм, цы базыдтам, уый	1	рефлекси	Раст фыссын æмæ раст дзурыныл архайын
51.	Рацыд æрмаг æрлæууын кæнын	1	Рацыд æрмаг сфалхат кæнын	Хи ныхасы хъæд андæр кæнынмæ тырнын

Фиппаниæгтæ: 1. Къæлиндарон-тематикон тылан хуызæг лæвæрд кæй цæуы, уымæ гæсгæ йæм алы ахургæнгæстæн дæр йæ бон у ивддзинæдтæ бахæссын. Урокты хуызтæ, практикон куысты хуызтæ, УАА урочы, информацион ахуырадон фæрæстæ алчи дæр фыссы йæхимæ гæсгæ, урочы цæмæй пайда кæны, уый хынцгæйæ. Хицæн сколаты ирон æвзаг ахур кæнынæн алыхуызон сахеттæ лæвæрд кæй цæуы, уымæ гæсгæ ахургæнгæстæ ивддзинæдтæ бахæссын бахæудзæн сахетты нымæцæ дæр.

1. Къæлиндарон-тематикон тылан хуызæг лæвæрд кæй цæуы, уымæ гæсгæ йæм алы ахургæнгæстæн дæр йæ бон уивддзинæдтæ бахæссын. Урокты хуызтæ, куысты хуызтæ УАА урочы, информацион ахуырадон фæрæстæ алчи дæр фыссы йæхимæ гæсгæ, урочы цæмæй пайда кæны, уый хынцгæйæ.

2. Къæлиндарон-тематикон пыланмæ гæстæ 5-æм къласы фыстæ куыстыты нымæц у ахæм:

диктанттæ – 4

изложенитæ – 4

сочиненитæ – 2-3 (фылдæр – хæдзармæ лæвард).

Фыстæ куыстытæ дæр лæвард цæуынц хуызатæн: ахуыргæнæгæн йæ уавæртæм æмæ स्कòлалæуты зоньндзинæдтæм гæстæ йæ бон у сæ нымæцмæ ивддзинæдтæ хæссын.